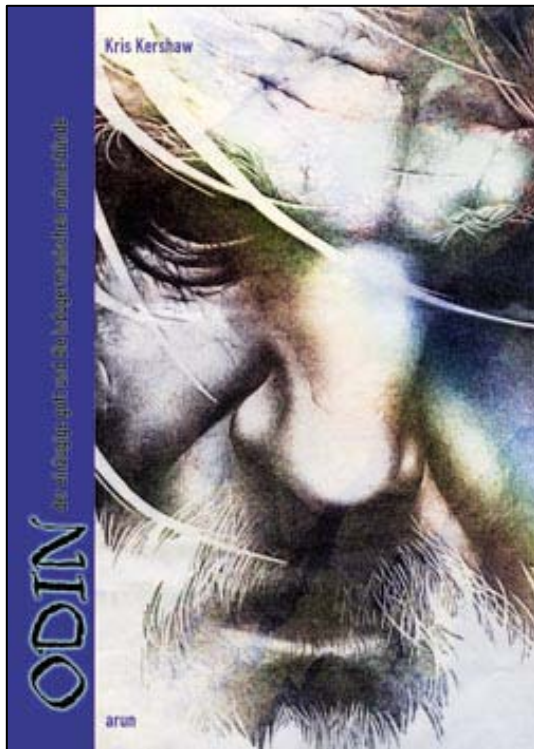

Odin. Der einäugige Gott und die indogermanischen Männerbünde

En boek dat door Heidenen zeker niet over het hoofd mag worden gezien is *The one-eyed God. Odin and the (Indo-) Germanic Männerbünde* (Washington, 2000) van Kris Kershaw, dat in het Duits is verschenen onder de titel *Odin. Der einäugige Gott und die indogermanischen Männerbünde* (2. Aufl. 2003), verschenen bij Arun-Verlag te Uhlstädt-Kirchhasel (ISBN 978 – 3 – 86663 – 019 – 2).

Beperkte Farwerck zich tot de cultische mannenbonden in de Germaanse landen, Kershaw betreft ook het oude India, Perzië, Griekenland, Rome en Ierland in haar beschrijving waarin ze

onder andere de herkomst nagaat van de mythe van Odins ene oog. Goden, helden en vorsten met één oog treffen we aan in tal van mythen of sagen van de Indo-Europese volken. De Noordse mythologie, die we voor een groot deel van de IJslander Snorri Sturluson († 1178 – † 1241) kennen, geeft aan Odins éénogigheid de verklaring dat deze is ontstaan doordat de god een oog opofferde in Mimirs bron om grotere macht of kennis te verwerven. Hij verkreeg deze door een slok te nemen van de mede van die bron. Volgens oud volksgeloof kon de bron iemand in contact brengen met de machten van de onderwereld. Maar Snorri's verhaal is een late mythe die bovendien de indruk wekt van gekunsteldheid. In geen enkele andere Indo-Europese mythe vinden we immers deze verklaring terug.

Mythen zijn vaak de literaire neerslag van oudere rituelen of cultische voorstellingen. Als deze niet meer bekend zijn, verbleekt de oorsprong of betekenis ervan. Omdat er bij de Germanen oudere schriftelijke bronnen ontbreken, zoeken sommige mythologen parallellen bij andere Indo-Europese volken. Ze wijzen op de oudste bronnen zoals de *Veda's* en het *Mahābhārata*. Aan hun onderzoek hebben we veel gegevens te danken.

Kershaw en enkele sanskritisten wijzen op een rite in het oude India, 3000 jaar vóór Snorri's verhaal, waarbij de op

ogen lijkende noten van de *vibhidaka*-boom (*Terminalia bellirica*) een rol spelen. Deze boom kan tien tot dertien meter hoog worden en komt in vrijwel geheel India voor. Twee mannen zitten bij deze rite om een speelkuil van een halve meter doorsnee waarin zich 150 van deze noten bevinden. Een van hen grijpt een hoeveelheid noten uit deze kuil en legt daarna steeds vier noten apart tot hij er ten slotte vier (*kṛta*), drie (*treta*), twee (*dvapara*) of één (*kali*) overhoudt. De speler die er vier overhield, legde deze weg zodat er geen overbleef. Hij had dan gewonnen en kreeg de noten van de andere man. Een speler die vier, drie of twee noten verhield, trok zich terug, maar wie één noot overhield had verloren en werd tot *kali*, tot *eenogige*, en werd aanvoerder van een groep die als razende honden in de wildernis optraden, als boshonden, dus eigenlijk als wolven (sagen over weerwolven kunnen hierop teruggaan). Kershaw wijst erop dat ook bij enkele andere Indo-Europese volken degene die bij een cultisch dobbelspel de slechtste worp deed, hond werd genoemd. Hij werd de leider van een wilde schare jongemannen die wel zijn vergeleken met de deelnemers aan de *Wilde Jacht*, het *Wilde Heir* bekend uit de Germaanse sagen. Deze zouden de overleden voorouders voorstellen. Wolf en hond werden in de oudheid vaak in verband gebracht met de dood. Men denkt hierbij aan Garmr in de Noord-Germaanse en de veelkoppige hond Κέρβερος (Lat. Cerberus) in de Griekse mythologie die de ingang van de hel of het dodenrijk bewaakten. Het ontstaan van deze rit (het cultische dobbelspel) verliest zich in het duister van prehistorische tijden.

Dat ook de Germanen een dergelijk cultisch spel hebben gekend, wordt misschien aannemelijk gemaakt door de opmerking van Tacitus die

omstreeks het jaar 100 in zijn *Germania* (hoofdstuk 21) schreef: “*Het dobbelspel, onbegrijpelijk haast, beoefenen zij in nuchtere toestand als een ernstige bezigheid, met zulke onverschilligheid tegenover winst of verlies, dat zij, wanneer hun gehele bezit bespeeld is, in een uiteindelijke en laatste worp hun vrijheid en hun persoon op het spel zetten. De verliezer gaat zonder verzet in de slavernij...*”. Dat dit dobbelspel in de cultus wortelt, meende ook Jan de Vries in zijn *Altgermanische Religionsgeschichte*. Hoewel Tacitus niet aangaf wat het doel van dit dobbelspel was, is het wel opmerkelijk dat de punten op een dobbelsteen in een aantal Europese talen ogen worden genoemd, wat aan verband met de op ogen lijkende noten van de Indiase rite doet denken.

De Indiase god Rudra, die ook als *kali* en evenals Odin als de god van de veldslagen werd beschouwd, gold als de aanvoerder van een leger doden of gesneuvelde krijgslieden. In de *Atharva-Veda* (11, 2, 30) is er sprake van “*Rudra’s honden met machtige muilen, verschrikkelijk blaffende en huilende honden die hun voedsel verslinden zonder het te kauwen*”. Ze waren als vleesverslindende en lijkenvretende wolven zinnebeelden van de dood, maar desondanks brachten ze de mensen geluk zoals blijkt uit de *Śata-Rudriya* (27, 28): “*Mogen we ons ontzien en beschermen. Tussen hun muil leggen wij degene die ons haat en die we verafschuwen*”. De door sterfelijke jongemannen voorgestelde *vrātya*’s (leden van eedgemeenschappen; *vrata* = eed; *vrāta* zijn lieden die door een gelofte aan een god zijn gebonden), zoals ze wel werden genoemd, zouden ook vruchtbaarheid brengen, wat doet denken aan de cultische mannenbonden in het oude Noord-

Europa, gemythologiseerd door Odins dodenleger dat in de sagen als het *Wilde Heir* optreedt.

De storm- en berggod Rudra is de belichaming van de woede. Men vergelijkte daarmee de omschrijven die de kanunnik Adam van Bremen tijdens de tweede helft van de elfde van de Germaanse god Wodan geeft: "*Wodan id est furor*" ofte "*Wodan dat is razernij*". Rudra is de vader of de aanvoerder van de *rudra's*, die te vergelijken zijn met de mythische *maruts*, gewapende stormgoden. Ze brengen regen en dus vruchtbaarheid: "*Waarlijk, ze zijn vreselijk en machtig; zelfs in de woestijn brengen de rudra's regen die nooit opdroogt*" (*Rigveda* 1, 38, 7). De rituelen in het oude India vonden waarschijnlijk plaats in het koude jaargetijde, tijdens de midwinterperiode, en er werd daarbij een soort bier gedronken wat tot extase kan hebben geleid. De *rudra's* of leiders van de verschillende eenheden, groepen van vijftig man, kunnen zijn gemythologiseerd tot de voorstelling van de god Rudra. Op dezelfde wijze kan bij de Germanen de wolfs- en krijgsgod Wodan of Odin zijn ontstaan. De mythe van de éénogigheid van de rondtrekkende Odin zal dan slaan op zijn optreden als leider van de cultische mannenbonden wat door latere mythologen, die het verhaal over het opofferen van het oog in Mimirs bron hebben bedacht, niet meer werd begrepen.

A. Van Gilst.

